

♀♀ ex coll. H a v e r s c h m i d t, alle in de maand Juni op Vlieland verzameld, behooren, afgaande op vleugel- en snavelmaten, 7 exemplaren tot den vorm *schinzii* (Brehm); de drie andere vogels gaan in snavelmaat boven het maximum voor dezen vorm en moeten tot den vorm *alpina* (L.) gerekend worden.

Onder de $\pm$ 150 trekvogels, welke onderzocht werden, bevindt zich een aantal exemplaren, dat in de afmetingen van *C. a. sakhalina* valt en hetzij met den vleugel hetzij met den snavel de maximummaat voor *C. a. alpina* overschrijdt. Als maximum voor *alpina* geeft H a r t e r t vleugel: ♂ 118 mm ♀ 123 mm, snavel: ♂ 23 mm ♀ 38 mm. De volgende vogels hebben maten, welke boven de maxima zoowel van den vleugel als van den snavel liggen:

♂ coll. Zoöl. Mus., Amsterdam: Schiermonnikoog 24/25.3.1928; vleugel 121 snavel 35 mm. ♂ coll. Rijksmuseum Leiden: Westernieland 30.9.1910; vleugel 121 snavel 34 mm, terwijl een ♀ coll. Leiden van Westernieland 14.9.08 vleugel 127 snavel 36 mm heeft. Deze vogels passen geheel in de maten van *sakhalina*, waarvan de vleugel ♂ 117—123, ♀ 120—126, bij uitzondering tot 130 mm en de snavel ♂ 31,5—35,8, ♀ 34—42 mm is. Aangenomen kan worden, dat deze vogels zoo niet uit het verbreidingsgebied van *sakhalina*, dat ten oosten van de rivier de Lena ligt, dan toch uit het overgangsgebied van dezen vorm en *alpina* afkomstig zijn.

Aerdenhout, April 1943.

Ornithologie van Nederland

1943, 1e mededeling

DOOR

Dr C. G. B. TEN KATE.

Passer m. montanus (L.) — Ringmus.

Op 24 Januari 1943 vertoefde een troep van $\pm$ 20 ringmussen in het buitendijks moeras bij de Kattenwaard op het K a m p e r e i l a n d; op 20 Februari telde ik op dezelfde plaats totaal $\pm$ 40 stuks. Een week later, op 27 Februari, werd er wederom een troep van $\pm$ 20 stuks gezien, blijkbaar een aldaar overwinterende koppel. (t. K.).

Emberiza hortulana L. — Ortolaan.

Op 22 April 1943 zag ik 1 ex. benoorden U r k aan de dijk naar Lemmer en op 5 Mei 2 ex. in de N o o r d o o s t p o l d e r bij dorp A. (J. Muller).

Anthus c. campestris (L.) — Duinpieper.

Op 23 Maart 1943 zagen wij in een uitgraving voor een nieuw kanaal in Het Bosch van A m s t e r d a m, een pieperachtig vogeltje, waarvan ons de witte wenkbrauwstreep en lichte keel bijzonder opviel. De schuwe vogel verdween echter spoedig, zodat wij niet in staat waren, hem nauwkeurig te observeren en te determineren.

Ook de volgende dag, 24 Maart, bleek de vogel aanwezig; kon echter wederom niet nauwkeurig bekeken worden.

Toen wij 1 April wederom ter plaatse kwamen, was de vogel nog aanwezig en nu gelukte het ons hem enige tijd gade te slaan. Het bleek een duinpieper te zijn, die wij hier zeker niet verwacht hadden. Opvallende kenmerken waren de lichte kleur, de witte wenkbrauwstreep, de scherpe tekening van de grote slagpennen en de hoge stand op de poten. Op het eerste gezicht deed hij denken aan een ♀ van de gele kwikstaart met een pieper-staart. De volgende dag bleek hij niet meer aanwezig te zijn.

(P. W. Brander en J. E. Sluifers).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 160, is de vroegste datum 20 April (1924, Ferwoude); op diezelfde datum in 1939 werd het eerste ex. in het Soester broedterrein waargenomen. (Tolman, in litteris). Dit is dus wel een zeer vroege datum. (t. K.).

***Anthus tr. trivialis* (L.) — Boompieper.**

Op 28 Maart 1943 werd op het Ringstation „Ockenburgh”, de n Haag, een boompieper gevangen. Dit is voor Nederland de vroegste datum. De „Nederl. Vogels”, p. 162 vermeldt als vroegste aankomstdatum: 29 Maart (1913, Anholt). (F. G. J. Boer en M. J. Tekke).

Op 29 Maart 1940 werd bij Helmond de eerste zang reeds gehoord (Ardea, 32, p. 255). (t. K.).

***Anthus sp. spinoletta* (L.) — Waterpieper.**

De bekende belgische ornitholoog, de heer A. van Beneden te Jupille-Luik, deelde mij schriftelijk het volgende mede:

„Le 24 décembre 1942 j'ai observé un *Anthus spinoletta spinoletta* à Mechen sur Meuse, sur la rive belge et sur la rive hollandaise à Meers. „Ensuite le même jour, je vis 2 *Anthus sp. sp.* se lever de la rive hollandaise à Geulle et venir sur la rive belge à Uykkoven. J'ai capturé un „sujet à Jupille le 26/12/42.”

„J'ai observé *Anthus s. spinoletta* aux endroits, que je vous ai indiqués en „Hollande (ci-dessus), mais encore à d'autres endroits pendant cet hiver très „doux, le long de la Meuse, de la Vesdre et le long de l'Ourthe (dimanche „7 février). Tout près chez moi, à Jupille, j'ai eu la chance de pouvoir „observer tout cet hiver plusieurs *A. sp. sp.* au bord de la Meuse, ainsi qu'à „Cheratte.”

„Cette année fut réellement exceptionnelle pour l' *Anthus sp. spinoletta*. „Je suis certain qu' outre les sujets que j'ai vu sur territoire hollandais „il s'en est trouvé aussi à l'intérieur du Limbourg hollandais et peut-être „aussi le long de la Meuse quand elle a cessé de former frontière.”

Uit de provincie Limburg is slechts één vangst van deze soort bekend, n.l. een exemplaar, dat 1 October 1912 werd gevangen te Limmel bij Maas-tricht en zich bevindt in de coll. W. de Backer (vergel. Avifauna Limb., p. 50). De soort is hier vermoedelijk niet zoo zeldzaam, doch wordt over het hoofd gezien. (P. Hens).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 165, zijn uit ons land totaal slechts 5 vondsten bekend, waarvan alleen het bovenvermelde limburgse geval uit deze eeuw stamt. (t. K.).

***Aegithalos caudatus* subsp. — Staartmees.**

Op 16 en 21 Maart 1943 nam ik in het IJsselmeerpark te H o o r n resp. een troep van ± 15 en ± 10 staartmezen waar; bij de laatste troep domineerde het aantal witkoppige ex. Zeer waarschijnlijk is dit trek; deze zou dan wel de vorm *europaeus* kunnen betreffen. Voorzover mij bekend is de meest nabijzijnde broedplaats de duinstreek.

(A. L. J. van IJzendoorn).

Zie ook Limosa, 15, p. 34.

(t. K.).

***Regulus i. ignicapillus* (Temm.) — Vuurgoudhaantje.**

Evenals in de vorige jaren (zie Limosa, 14, p. 120 en 15, p. 34) observeerde ik ook in de winter 42/43 deze soort meermalen in de parken van H o o r n en wel op de volgende data: 9 Dec. 2 ex., misschien meer; 28 Jan. zeker 1 ex., 19 en 20 Febr. 1 ex. en 16 Maart 1 ex. (A. L. J. van IJzendoorn). In het plantsoen te K a m p e n zag ik zelf 28 Oct. 2 of 3 ex. (zie Limosa, 15, p. 103); daarna werden vuurgoudhaantjes waargenomen door een van mijn leerlingen op: 29 Oct., 13 en 17 Nov. (2), 2 Dec. (2), 6, 11 en 12 Dec., 17 Dec. (2), 18 Dec., 3, 5 en 7 Jan., 10 Febr., 14 Febr. (2), 22 en 26 Febr. (t. K.).

***Panurus b. biarmicus* (L.) — Baardmees.**

In het vorige verslag (1942, 2e meded.; Limosa, 15, p. 103) wees ik er op, dat het aantal baardmezen in 1942 op het K a m p e r e i l a n d plotseling zeer sterk was teruggelopen. In de pas verschenen Aquila-band (46—49, p. 354 en 490) wordt bericht dat het baardmezenbestand in 1940 op verschillende hongaarse broedplaatsen reeds sterk was verminderd, maar vooral na de zeer sterke winter 1941/42 op de bekende broedplaatsen (o.a. in de Kis-Balaton) practisch was vernietigd. Dezer dagen kwam mij ter ore, dat bij Ambt-Vollenhove, waar de soort sinds een aantal jaren vrij talrijk broedde, vorige winter een aantal baardmezen dood zou zijn gevonden op de sneeuw. Zoo schijnen dus naast de in cultuurbrenging der terreinen vooral de koude winters de oorzaak van deze grote vermindering te zijn geweest. Gelukkig is de soort zich na de abnormaal zachte winter 1942/43 aan het herstellen: langs het Zwarte Meer stelden wij aanzienlijk meer paartjes vast dan vorig jaar en vonden ook weder enkele nesten. (t. K.).

***Oenanthe oenanthe* subsp. — Tapuit.**

Op het Ringstation „Ockenburgh”, d e n H a a g werd reeds op 16 M a a r t 1943 door den heer J. H u n t i n g een tapuit waargenomen. Daarna volgden 1 ♂ op 17 Maart en op 18, 21 en 23 Maart telkens 1 ex. De „Nederl. Vogels”, p. 287, geeft als vroegste aankomstdatum: 15 Maart (1906, S w a l m e n, L.). (F. G. J. de Boer en M. J. Tekke).

Een andere vroege datum is 18 Maart 1937, Texel (Ardea, 27, p. 115). (t. K.).

***Phoenicurus ochrurus gibraltariensis* (Gm.) — Zwarte roodstaart.**

Ten zuiden van de Havenbuurt op M a r k e n nam ik op 5 Nov. 1942, tezamen met den heer J. V o s, een ♂ van deze soort waar. Volgens de Nederl. Vogels, p. 300, is de trek in het Westen schaars.

(A. L. J. van IJzendoorn).

***Martula u. urbica* (L.) — Huiszwaluw.**

Op 3 November 1942 zag ik te Valkenburg-Houthem nabij de Geul om 13.30 uur bij W.-wind en + 11° C. en zwaar bewolkte lucht, doch droog, 2 huiszwaluwen, afwisselend hoog en laag rondvliegen. Om 15 uur waren 4 stuks ter plaatse. Tegen zonsondergang waren ze verdwenen. Om 20 uur stormvlogen. Dien dag had het in Noord-Limburg gehageld! Nachtvorst tot dan toe nog niet geconstateerd. De laatste waarnemingsdatums dezer soort zijn 4, 5 en 6 November 1911, telkens één te Roermond (vergl. Avifauna Limb., p. 81). (P. Hens).

Nog latere data werden sindsdien vermeld: 14 en 15 November (1941, Borssele, Zuid-Beveland; Lev. Natuur, 46, p. 192); 17 November (1940, Santpoort; ibidem, 45, p. 190) en 25 November (1938, Harderwijk; Ardea, 28, p. 108). Zie ook Limosa, 14, p. 121. (t. K.).

***Upupa e. epops* L. — Hop.**

Op dezelfde plaats van het Ringstation „Ockenburgh” waar op 4 Mei 1942 1 ex. werd waargenomen, werden van 21 t/m 25 April 1943 dagelijks 2 ex. gezien. Waarnemingen in April en in het Westen des lands zijn zeldzaam. (De Nederl. Vogels, p. 336). Ook op 3 Mei werden beide ex. nog op dezelfde plaats waargenomen.

(F. G. J. Boer en M. J. Tekke).

Behalve de vijf April-vondsten, vermeld in de Nederl. Vogels, l.c., zijn er nog twee van recente datum, beide uit 1940: Ede (Limosa, 13, p. 89) en Oostvoorne (Lev. Natuur, 45, p. 64). (t. K.).

***Falco columbarius* subsp. — Smelleken.**

Gezien het geringe aantal winterwaarnemingen, vermeld in de Nederl. Vogels, p. 425, zij meegedeeld, dat ik de soort waarnam te Schardam op 17 Februari 1941 (1 ex.) en op 21 Januari 1943 (1 ♂).

(A. L. J. van IJzendoorn).

Voor verdere recente winterwaarnemingen zie Ardea, 28, p. 104; 30, p. 244; 31, p. 122 en Limosa, 15, p. 83. (t. K.).

***Milvus m. migrans* (Bodd.) — Zwartbruine wouw.**

Op 21 April 1943 nam ik aan de binenzijde van de dijk Urk—Lemmer een zwartbruine wouw gedurende langer dan een half uur, op soms minder dan 20 m afstand waar. De lange, aan het eind verbrede staart was ondiep, maar duidelijk gevorkt, terwijl de vleugelonderzijde lichtbruin was, met donkere spikkels, zonder witte vlek. Ongeveer 3 uur later zag ik de vogel nogmaals, dicht bij Lemmer, aan dezelfde dijk. (J. Muller).

Behalve de 11 waarnemingen, vermeld in de Nederl. Vogels, p. 479, zijn nog de volgende gevallen gepubliceerd: 18 Mei 1939, Delden (Ardea, 29, p. 214) en 18—27 Juni en 12 Juli 1939, steeds 1, vermoedelijk hetzelfde ex., in de Amsterdamse waterleidingduinen (ibidem). Dit is dus de 14e vondst. (t. K.).

***Pandion h. haliaetus* (L.) — Visarend.**

Op 26 October 1942 zag ik even ten Noorden van Roermond bij de spoorwegbrug over de Roer een visarend. (W. Hellebrekers).

Op 17 October 1942 werd door mij bij Drimmelen een ex. waargenomen. (H. Ruiter).

***Platalea l. leucorodia* L. — Lepelaar.**

De heer J. E. Sluiter te Amsterdam bericht mij naar aanleiding van de verwijzing in *Limosa*, 15, p. 106 naar de opgave van Dr Thijssse, dat zomer 1942 in Waterland een paar lepelaars heeft gebroed, dat hij hieromtrent inlichtingen heeft ingewonnen. Daarbij bleek, dat iemand 3 Zondagen achtereenvolgende een paar lepelaars telkens op een zelfde plaats aan de Holysloter Die heeft zien invallen, maar ondanks waden naar die plek niets heeft kunnen vinden, wat wees op een nest. Volgens den heer Sl. is het dus maar een vermoeden geweest, terwijl hij tevens vermeldt, dat gedurende het broedseizoen en de zomer geregeld lepelaars uit het Naardermeer naar Waterland komen voedselzoeken en dan vaak op een en dezelfde plaats zijn te vinden. (t. K.).

***Plegadis f. falcinellus* (L.) — Ibis.**

Op 8 Januari 1943 vonden de heren van der Waalen van Driellangs de Noord bij Ridderkerk een levend juv. ♂ van de ibis, dat te mijnen huize stierf. Vermoedelijk is dit wel de laatste winterwaarneming, in ons land ooit gedaan. Het ex. is gepraepareerd. (P. G. Op de Coul).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 506, vallen de laatste waarnemingen in de eerste December-decade, maar daarna zijn nog twee latere vondsten gedaan: 1 ex., 1 en 2 Februari 1938, Hollandsch Diep (*Ardea*, 28, p. 101) en 1 ex., 15 October—17 December 1938, Koudum (*Limosa*, 12, p. 129).

***Branta leucopsis* (Bechst.) — Brandgans.**

Op 5 Januari 1943 vertoefden op Tholen diverse ganzen, waaronder 8 brandganzen. (A. v. d. Most v. Spijk).

***Anas strepera* L. — Krakeend.**

Op 23 Maart 1943 zag ik één paartje krakeenden op het IJsselmeer, langs de dijk Urk—Ramspol. (J. Muller).

***Anas querquedula* L. — Zomertaling.**

Reeds op 16 Maart zag ik in een braak te Lutjeschardam een troep van 6 ♂♂ en 6 ♀♀ van deze soort. (A. L. J. van IJzendoorn).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 595, is de vroegste datum 5 Maart (1921, Utrecht); op 6 Maart 1941 werden 2 ex. gezien te Amsterdam (*Ardea*, 31, p. 118). (t. K.).

***Anas a. acuta* L. — Pijlstaart.**

Op 19 Mei 1943 joeg ik met den heer H. F. v. d. Lee aan de kleine afsluitdijk tussen Anna Paulowna en Wieringen een ♀ van de pijlstaart op van een nest, dat 2 eieren bevatte. Samen met het ♂ bleef het ♀ een tijdje rondvliegen, waarna het paartje neerstreek in het Amstelmeer. Op 22 Mei was het aantal eieren nog hetzelfde en zag ik het paartje niet meer in de nabijheid, zodat het nest dus vermoedelijk is verstoord. Ik heb den bewaker, die op de hoogte was gebracht, verzocht het nest met rust te laten. (J. L. H. Hazeloo).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 603, is de pijlstaart in ons land een zeldzame broedvogel, terwijl de meeste gevonden nesten bovendien van halfwilde kooieenden afkomstig waren. Zekerheid dienaangaande bestaat in bovengenoemd geval niet, maar volgens den heer H. leken het echte wilde vogels. (t. K.).

***Oceanodroma l. leucorrhoa* (Vieill.) — Vale stormvogeltje.**

Op 23 Sept. 1942 ontving ik een ex. uit Rotterdam.

(G. A. L. Bisseling).

***Podiceps r. ruficollis* (Pall.) — Dodaars.**

Reeds op 28 Februari 1943 was een paartje weer op de broedplaats in de plas aan de Nek, gem. Schellinkhout, aanwezig.

(A. L. J. van IJzendoorn).

***Charadrius dubius curonicus* Gm. — Kleine pluvier.**

Ook in 1943 broedde de kleine pluvier weer op het Kampereiland, vooral op het gedempte voormalige Rechterdiep, waar wij tot 23 Mei reeds zeven nesten vaststelden; verder ook op opgespoten terrein bezuiden de Ketel, waar één nest werd gevonden.

Voor broedgevallen in de N.O.-polder zij verwezen naar het eerstvolgende desbetreffende bericht. (t. K.).

***Tringa ochropus* L. — Witgatje.**

Op 4 Januari 1943 één ex. op Tholen. (A. v. d. Most v. Spijk).

De waarneming, vermeld in het vorige verslag (1942, 2e meded.; Limosa, 15, p. 109) had niet plaats in 1942, maar 10 jaar eerder, dus in 1932. (t. K.).

***Recurvirostra a. avosetta* L. — Kluit.**

In April en Mei vertoefden dit voorjaar (1943) geregeld kluiten aan de IJsselmeerkust bij Kampen; zij werden zowel bezuiden als benoorden de Ketel aangetroffen, tot een maximum van 20 tegelijk. Vermoedelijk staat dit wel in verband met de verschuiving der kolonies in de Noordoostpolder, waar ook bij Schokland, op nog geen 8 km afstand zich een nieuwe kolonie vestigde (zie N.O.-polderbewoners, eerstvolgende bericht). (t. K.).

***Numenius phaeopus* subsp. — Regenwulp.**

Op 3 Januari 1943 zag ik onder Halsteren (N.Br.) een troep van 1000 à 1500 wulpen, waarvan minstens 100 werden herkend als regenwulpen. (A. v. d. Most v. Spijk).

Volgens de Nederl. Vogels, afl. 8 (ter perse) waren er tot nu toe in het geheel geen winterwaarnemingen bekend. (t. K.).

***Rissa tr. tridactyla* (L.) — Drieteenmeeuw.**

Op 24 Maart 1943 vond ik bezuiden de Ketel aan de IJsselmeerkust het verdroogde cadaver van een drieteenmeeuw.

Op 4 April vertoefde gedurende de gehele middag een voorwerp in juvenielkleed, maar met aan het distale einde reeds opvallend gele snavel, aan de IJselkade te Kampen; telkens viel de vogel vlak bij de aan de kade gemeerde schepen op het water in, terwijl hij zich afzijdig hield van de andere meeuwen. Ook 3 April had ik hem reeds eenmaal langs zien vliegen. (t. K.).

Op 9 April vond ik een dood ex. met teervlek, aan de Noordoostpolderdijk bij Schokkerhaven; het nog verse voorwerp, een ♀ ad., werd door mij gebalgd. (J. Muller).

Althans de beide laatste vogels waren kennelijk door het voorafgaande stormweer zo ver landwaarts verdwaald. Het aantal gegevens van de oude Zuiderzeekust is gering; voor Kampen waren mij slechts 3 vondsten bekend (zie Vogels Zuiderzeegebied, p. 61 en de Aanvullingen I—III). (t. K.).

***Grus gr. grus* (L.) — Kraanvogel.**

Op 20 Februari 1943 werden door den heer J. Knols te Houthem, gemeente Valkenburg-Houthem in Limburg, in den namiddag bij N.W.-wind en betrokken lucht (max. temp. + 8° C.) ongeveer 150 kraanvogels waargenomen, welke in N.-richting overtrokken. Een vroege datum! De vroegst bekende datum voor de provincie Limburg is 12 Februari 1925, waarop 5 stuks overtrekkend werden gezien te Steyl (vergel. Avifauna Limb., p. 157).

Merkwaardig is, dat eveneens op 20 Februari 1943 te Bussum in het Gooi 15 à 18 stuks kraanvogels werden waargenomen door Mevr. P. Albers-Hollefeld aldaar. De vogels vlogen betrekkelijk laag en in V vorm van N.W.—Z.O. De waarneming geschiedde om 14 uur bij W.-wind en fraai lenteweer.

Vergissing is uitgesloten, daar de waarneemster, die een deel harer jeugd in Westfalen doorbracht, de vogels aldaar dikwijls heeft gezien. Haar aandacht werd op de kraanvogels gevestigd door het bekende stemgeluid, dat de dieren lieten hooren toen ze met statige vleugelslag overtrokken. Het bijzondere zachte weer in Februari schijnt de trek dezer vogels wel te hebben vervroegd. De te Bussum waargenomen vogels hadden blijkbaar eerst een te ver N.-richting gevolgd, waarna ze hun fout herstelden door nu Z.O. aan te houden. (P. Hens).

***Coturnix c. coturnix* (L.) — Kwartel.**

Op 19 Mei 1943 hoorde ik enige keren het onmiskenbare geluid van de kwartel op een uitgestrekte ontginning (roggebedrijf) onder Wolfheze, waar de soort zich in 1937 vestigde (zie Limosa, 10 p. 117) en ook in 1940 aanwezig was (ibidem, 13, p. 93). In 1942 werd een nest gevonden onder Lunteren. (A. B. Wigman).

Kampen, eind Mei 1943.

Jaarverslag 1942 Ringstation „Ockenburgh”

(met 1 tabel)

DOOR

M. J. TEKKE.

Door de oorlogsomstandigheden was het Ringstation „Wassenaar” genoodzaakt in het voorjaar zijn werkzaamheden te staken. Hoewel ook het Ringstation „Ockenburgh” in het „Sperrgebiet” gelegen is, gelukte het schrijver dezes van de deutsche autoriteiten toestemming te verkrijgen tot het betreden van het terrein, zoodat hier het werk kon worden voortgezet. De samenstelling der actieve krachten van het ringstation is onveranderd gebleven. De heer F. G. J. Boer spaarde wederom kosten noch moeite om de werkzaamheden te kunnen blijven voortzetten, daarbij krachtig terzijde gestaan door den heer J. Hunting als ervaren vogelvanger. Schrijver dezes blijft verantwoordelijk voor de wetenschappelijke resultaten.